

Tieliikenteen toimivaltaisen viranomaisen valintaa koskeva päätös / Kuntien välinen sopimus

KH 28.11.2022 § 327

Taustaa

Jyväskylän kaupunkiseutu toimii liikennepalvelulain (320/2017) tarkoittamana tieliikenteen toimivaltaisena viranomaisena Jyväskylän, Laukaan ja Muuramen alueella järjestäen alueelle Linkki-kaupunkiliikennettä. Keski-Suomen ELY-keskus toimii tieliikenteen toimivaltaisena viranomaisena muissa Keski-Suomen kunnissa.

Suurilla ja keskisuurilla kaupunkiseuduilla tieliikenteen toimivalta-alueet ovat joiltain osin laajentuneet kaupunkiseutujen reuna-alueiden kuntien siirtyessä kaupunkiliikenteen piiriin. Jos Jyväskylän seudun toimivaltainen viranomainen käsittäisi koko MAL-alueen, olisi Jyväskylän seutu joukkoliikenteessä suurin keskisuuri kaupunkiseutu yhdessä Lahden seudun kanssa. Keskisuurten kaupunkiseutujen joukkoliikenteen valtionavustukset jaetaan alueille asukaslukujen ja alueen oman joukkoliikennepanostuksen perusteella.

MAL-sopimuksen joukkoliikennetavoitteet ja selvitystyö

Jyväskylän kaupunkiseudun MAL-sopimuksessa 2021–2031 sovitaan joukkoliikenteen toimivalta-alueen laajentamista koskevan selvityksen teettämisestä. Tavoitteena on selvittää, miten joukkoliikenteen järjestäminen kokonaisuutena muuttuisi, mikäli Jyväskylän toimivaltaisen viranomaisen toimivalta-alue laajenisi. MAL-sopimuksen tarkoittama selvitystyö laadittiin ajalla 1/2022–11/2022 tiiviissä vuorovaikutuksessa ELY-keskuksen, alueen kuntien ja MAL-seurantaryhmän kanssa. Työn aikana järjestettiin kuntakohtaisia palaverreja sekä kuntien yhteinen työpaja, jossa kuultiin myös Traficomin sekä Oulun ja Turun seutujen joukkoliikenteen edustajia.

MAL-sopimuksessa määritetään julkisen liikenteen kehittämistavoitteita. Kaupunkiseudun joukkoliikenteen laajentaminen koko MAL-alueelle edistäisi lähes kaikkia MAL-sopimuksessa joukkoliikenteen kehittämiseksi asetettuja tavoitteita, kuten Äänekosken ja maaseutumaisten kehyskuntien (Hankasalmi, Petäjävesi, Toivakka, Uurainen) joukkoliikenteen palvelutason kehittämisen kokonaistaloudellisia ratkaisuja.

Muutoksen vaikutukset joukkoliikenteen järjestämiseen

Jos koko MAL-seutu kuuluisi Jyväskylän seudun joukkoliikenneviranomaiseen, ELY-keskuksen MAL-alueelle rajautuva sopimusliikenne siirtyisi Jyväskylän kaupunkiseudun järjestettäväksi ja osaksi Linkki-liikennettä. MAL-alueen ulkopuolelle ulottuvan sopimusliikenteen järjestäisi ELY-keskus jatkossakin. Waltti-lippujärjestelmä ja Linkin informaatiojärjestelmä laajenisi koko MAL-alueelle.

Seudun joukkoliikenneasioista päättäisi kuntien nimeämistä edustajista koostuva Jyväskylän seudun joukkoliikennelautakunta. ELY-keskus ei maksaisi enää valtionavustusta Jyväskylän seudun toimivalta-alueelle. Sen sijaa Traficom maksaa Jyväskylän kaupunkiseudulle valtionavustusta, joka koostuu perusrahoituksesta, ilmastoperusteisesta rahoituksesta ja hankerahoituksesta.

Traficom rahoittaisi ELY-keskuksen osuuden sopimusliikenteen sopimuskorvauksista vuosina 2023–2027. Tämän jälkeen rahoituksesta vastaisi Jyväskylän kaupunkiseudun toimivaltainen viranomainen, mutta samalla kaupunkiseudun saama valtionavustus kasvaisi. Tavoitteena on kasvattaa matkustajamäärää ja tehostaa liikenteen hankintaa, jolloin alijäämä jää pienemmäksi.

Kuntien välinen yhteistoimintasopimus valmistellaan kevään 2023 aikana ja siinä sovitaan kuntien velvoitteista ja oikeuksista liikenteen järjestämisessä. Yhteistoimintasopimuksella varmistetaan, että kullakin kunnalla säilyy mahdollisuus päättää oman alueensa joukkoliikenteen palvelutasosta, ja että kukin kunta vastaa oman kuntansa asukkaita palvelevan joukkoliikenteen kustannuksista.

Vaikutukset palvelutasoon

Kaupunkiliikenteen alueella joukkoliikenne järjestettäisiin laadukkaalla, tasalaatuisella ja ympäristöystävällisellä kalustolla Linkki-väreissä. Lippujärjestelmä uudistuisi ja seutuliikenteen matkustajilla olisi maksuton vaihto-oikeus kaikessa Jyväskylän Linkki-liikenteessä. Käyttöön tulisi Linkin reittiopas ja joukkoliikennemarkkinointi. Joukkoliikenteen houkuttelevuus paranisi, mikä lisäisi joukkoliikenteen käyttöä.

Joukkoliikenteen järjestäminen myös tehostuisi tarkemman seurannan ja asiakaspalautteen keräämisen, pidempien sopimusten, bruttolikennemallin ja tehokkaamman linjastosuunnittelun ansiosta. Tavoitteena on, että voitaisiin järjestää kustannustehokkaammin parempia joukkoliikennepalveluita. Kuitenkin kukin kunta viime kädessä päättäisi itse omalla alueellaan ajettavan liikenteen palvelutasosta. Jos liikennetarjontaa lisätään, kasvavat kustannukset.

Kaupunkiseudun joukkoliikenteen laajentaminen koko MAL-alueelle toisi mukanaan myös muita suotuisia vaikutuksia, kuten esimerkiksi imago- ja ympäristövaikutukset. Joukkoliikenne järjestettäisiin aiempaa ympäristöystävällisemmin EU:n kaupunkiliikennettä koskevien puhtaiden ajoneuvojen (CVD) direktiivin mukaisesti. Kuntien välinen yhteistyö MAL-alueella lisääntyisi. Kunnat saisivat imagohyötyjä vihreästä kaupunkiliikenteestä.

Vaikutukset joukkoliikenteen järjestämisen kustannuksiin Äänekoskella

Pelkästä kaupunkiviranomaiseen liittymisestä kunnille aiheutuu hallintokustannuksia mm. joukkoliikenteen suunnittelusta ja ohjelmistoista. Äänekosken osuudeksi hallintokustannuksista

arvioidaan nykyisen kustannustason perusteella noin 53 000 euroa/vuosi. Hallintokustannukset jaetaan kunnille asukaslukujen suhteessa.

Liikennöinnistä nykyisellä palvelutasolla ei aiheudu lisäkustannuksia vuosina 2024-2027, koska Traficom on luvannut siirtymäaikana korvata ELY-keskuksen osuudet sopimuskorvauksista kokonaan. Vuodesta 2028 alkaen kustannusvastuu siirtyy kunnille. Jos alijäämä ja palvelutaso pysyisi nykyisen suuruisena, jaettaisiin ELY-keskuksen tuen osuus 380 000 euroa Äänekosken ja Jyväskylän välisessä liikenteessä niiden kuntien kesken, joita liikenne palvelee.

Tavoitteena kuitenkin on, että joukkoliikenteen matkustajamäärää saadaan kasvatettua niin, että alijäämä jää mahdollisimman pieneksi. Valtionavun vähentymisen (enintään 650 000 € koko MAL-alueella) korvaaminen lipputuloilla edellyttäisi laskennallisesti noin 450 000 uutta matkaa, eli noin 6,5 % kasvua matkustajamäärissä koko MAL-alueella. Linkki-matkustajamäärät ovat vuosina 2014–2019 kasvaneet noin 27 %. Absoluuttisesti kasvua on ollut 1,65 milj. matkustajaa. Tavoitteena on Linkki tulevaisuuteen -strategian mukaan matkustajamäärän kaksinkertaistaminen vuoteen 2030 mennessä.

Jyväskylän kaupunkiseutu saa joukkoliikenteen valtionapua Traficomilta sekä keskisuurten kaupunkien perusavustuksena, että MAL-sopimukseen sidottuna ilmastoperusteisena rahoituksena. Lisäksi haettavana on hankeavustuksia. Tuen määrä oli 2,9 milj.€ vuonna 2021 ja 4,9 milj.€ vuonna 2022 (sisältäen koronatuen). Koronatuki lakkaa, mutta muilta osin tuen määrän ennakoidaan kasvavan.

Äänekoski on vuonna 2021 saanut ELY-keskukselta lisäksi joukkoliikenteen valtionavustusta kaupungin sisäiseen liikenteeseen 110 000 euroa. Traficom korvaa osan valtionavustuksesta siirtymäaikana, mutta siirtymäajan päätyttyä ei valtionavustusta kunnan sisäiseen liikenteeseen makseta. Liikenteen hankintakustannukset (brutto) riippuvat myöhemmin tehtävästä kuntien palvelutasoa koskevasta päätöksestä, linjastosuunnitelmasta ja kilpailutuksen tuloksista. Liikenteen nettokustannukset riippuvat lippujärjestelmää koskevasta päätöksistä (vyöhykkeet ja hinnat) sekä toteutuneesta matkustuksesta.

Selvityksen päätelmät ja etenemispolku

Tehdyn selvityksen perusteella toimivalta-alueen laajentamiselle koko MAL-alueelle on edellytykset.

Ensimmäisessä vaiheessa kunnat päättävät haluavatko kehittää liikennettä maaseutuliikenteenä (ELY) vai kaupunkiliikenteenä (Linkki). Tämän jälkeen aloitetaan yhteistoimintasopimuksen valmistelu niiden kuntien osalta, jotka tulevat mukaan kaupunkijoukkoliikenteeseen. Kun tiedetään, mitkä kunnat ovat mukana, voidaan määritellä palvelutaso ja suunnitella linjasto sekä hinnoittelu, ja niiden pohjalta arvioida kustannukset tarkemmin kunnilta myöhemmin edellytettävää palvelutasopäätöstä varten.

Tieliikenteen toimivalta-alueen muutos vaatii muutoksen liikennepalvelulakiin. Uusi toimivalta-alue on tarkoitus aloittaa 1.1.2024. Lakimuutoksen valmistelu tulee aloittaa viimeistään 6 kk ennen tätä. Lakimuutosta varten tarvitaan kaikkien MAL-kuntien päätökset alueen laajentumisesta.

Tieliikenteen toimivaltaisen viranomaisen valinnasta on tehty liitteenä oleva ennakkovaikutusten arviointi (EVA).

Valmistelija	Talousjohtaja Tapani Hämäläinen puh. 020 632 2072
Esittelijä	Kaupunginjohtaja Matti Tuononen
Päätösehdotus	Kaupunginhallitus esittää valtuustolle, että Äänekosken kaupungin joukkoliikennettä kehitetään jatkossa osana Jyväskylän seudun kaupunkiliikennettä (Linkki). Äänekosken kaupunki hakee yhdessä muiden Jyväskylän seudun tieliikenteen toimivalta-alueen kuntien kanssa lakimuutosta, joka mahdollistaa Äänekosken siirtymisen ELY-keskuksen toimivalta-alueelta Jyväskylän kaupunkiseudun tieliikenteen toimivaltaiseen viranomaiseen.
Päätös	Hyväksyttiin.

- - - - -

KVALT 12.12.2022 § 83

Kaupunginhallituksen päätösehdotus

Valtuusto päättää, että Äänekosken kaupungin joukkoliikennettä kehitetään jatkossa osana Jyväskylän seudun kaupunkiliikennettä (Linkki). Äänekosken kaupunki hakee yhdessä muiden Jyväskylän seudun tieliikenteen toimivalta-alueen kuntien kanssa lakimuutosta, joka mahdollistaa Äänekosken siirtymisen ELY-keskuksen toimivalta-alueelta Jyväskylän kaupunkiseudun tieliikenteen toimivaltaiseen viranomaiseen.

Päätös Keskustelun kuluessa Antti Peltomäki ehdotti Lauri Laxin ja Mikko Somiskan kannattamana asian jättämistä pöydälle lisäselvitysten ajaksi.

Puheenjohtaja totesi, että seuraavat puheenvuorot koskevat ainoastaan käsittelyn jatkamista ja asian palauttamista uudelleen valmisteltavaksi.

Käydyn keskustelun jälkeen puheenjohtaja totesi, että koska keskustelun aikana oli tehty asian pöydällepanoa koskeva, kannatettu ehdotus, asiasta tulee suorittaa äänestys.

Äänestysmenettelyksi hyväksyttiin nimenhuutoäänestys: ne, jotka kannattavat, että asian käsittelyä jatketaan, äänestävät JAA, ja ne, jotka kannattavat Antti Peltomäen ehdotusta, että asia palautetaan uudelleen valmisteltavaksi, äänestävät EI.

Suoritetussa äänestyksessä annettiin 38 JAA-ääntä ja 5 EI-ääntä. Puheenjohtaja totesi, että äänestystuloksen perusteella asian käsittelyä jatketaan.

Käydyn keskustelun jälkeen puheenjohtaja totesi kaupunginhallituksen ehdotuksen tulleen valtuuston päätökseksi.

- - - - -

Kaupunginjohtaja Matti Tuononen selosti asiaa kokouksessa.

- - - - -

KH 05.06.2023 § 151

Nykyisin Jyväskylän kaupunki toimii palvelusopimusasetuksessa tarkoitettuna tieliikenteen toimivaltaisena viranomaisena Jyväskylän, Laukaan ja Muuramen kuntien muodostamalla alueella. 1.1.2024 alkaen Jyväskylän seudun toimivalta-alueella on kuntien päätösten mukaisesti tarkoitus lakimuutoksella laajentaa myös Hankasalmen, Petäjäveden, Toivakan ja Äänekosken kuntiin. Toimivalta-alueen laajentaminen edellyttää yhteistoimintasopimuksen päivittämistä.

Jyväskylän kaupunkiseudun MAL-sopimuksessa 2021–2023 sovitaan joukkoliikenteen toimivalta-alueen laajentamista koskevan selvityksen laatimisesta koko kaupunkiseudulle. Liikenne- ja viestintävirasto Traficom, Jyväskylän kaupunkiseudun tieliikenteen toimivaltainen viranomainen sekä Keski-Suomen ELY-keskus selvittivät syksyn 2022 aikana mahdollista toimivalta-alueen muutosta. Selvitystä tehtiin vuorovaikutuksessa kuntien ja ELY-keskuksen kanssa. Koordinoinnista vastasi Jyväskylän kaupunkiseudun MAL-projektiryhmä. Tehdyn selvityksen perusteella toimivalta-alueen laajentamiselle koko MAL-alueelle oli edellytykset. Kaupunkiseudun joukkoliikenteen laajentaminen koko MAL-alueelle edistäisi lähes kaikkia MAL-sopimuksessa joukkoliikenteen kehittämiseksi asetettuja tavoitteita.

Hankasalmen, Petäjäveden ja Toivakan kunnat sekä Äänekosken kaupunki päättivät joulukuussa 2022 liittymisestä Jyväskylän seudun tieliikenteen toimivaltaiseen viranomaiseen. Tammikuussa 2023 Jyväskylän kaupunki sekä Laukaan ja Muuramen kunnat hyväksyivät Jyväskylän seudun tieliikenteen toimivalta-alueen laajentumisen Hankasalmen, Petäjäveden ja Toivakan kuntien sekä Äänekosken kaupungin alueelle. Jyväskylän kaupunki on vastuukuntana hakenut liikenteen palveluista annetun lain muutosta koskien Jyväskylän seudun tieliikenteen toimivaltaisen viranomaisen toimivalta-alueen. Lakimuutoksen on tarkoitus tulla voimaan 1.1.2024 lukien.

Keväällä 2023 on valmisteltu kuntien välistä yhteistoimintasopimusta, jossa sovitaan Jyväskylän seudun tieliikenteen toimivaltaisen viranomaisen toiminnan tavoitteista, tehtävistä, yhteisistä työryhmistä ja toimitilasta, talouden seurannasta ja kustannusten jakamisesta, sopimuksen seurannasta ja siitä, miten toimivalta-alueesta voi irtautua.

Yhteistoimintasopimusta on valmistelu aiemman Jyväskylän, Laukaan ja Muuramen yhteistoimintasopimuksen pohjalta. Sopimukseen on päivitetty lakimuutokset (liikennepalvelulaki, kuntalaki) ja ajantasaistettu tehtäväkuvaukset niiden mukaisiksi sekä ottaen huomioon syksyllä 2022 valmistuneet Jyväskylän seudun toimivalta-alue selvityksen tulokset. Sopimuksen kirjauksissa on haettu mallia Hämeenlinnan (v. 2021), Lahden (v. 2021), Tampereen (v. 2017) ja Turun (v. 2017) vastaavista sopimuksista. Lautakuntien kokoonpanoa on selvitetty Oulusta, Tampereelta, Turusta, Lahdesta ja Porista. Kustannustenjakomalli on kuvattu sellaisena kuin se tällä hetkellä toteutuu Jyväskylän, Laukaan ja Muuramen välillä.

MAL-ohjausryhmä on toiminut yhteistoimintasopimuksen ohjausryhmänä. MAL-ohjausryhmä käsitteli sopimusta kokouksessaan 30.3.2023 ja lähetti sen kuntien kommentoitavaksi. MAL-ohjausryhmä on kokouksessaan 27.4.2023 hyväksynyt yhteistoimintasopimuksen. Sopimusluonnosta on esitelty kuntien hallituksille.

Ehdotus yhteistoimintasopimukseksi on liitteenä.

Valmistelija Hallintojohtaja Aleksi Heikkilä, puh. 040 823 7921

Esittelijä Kaupunginjohtaja Matti Tuononen

Päätösehdotus Kaupunginhallitus ehdottaa valtuustolle, että valtuusto:

- 1) päättää, että Äänekosken kaupunki hyväksyy kuntien välisen yhteistoimintasopimuksen Jyväskylän seudun tieliikenteen toimivaltaisesta viranomaisesta liitteen mukaisesti; ja
- 2) päättää, että edellä kohdassa 1 tehty päätös täytäntöönpannaan välittömästi mahdollisesta muutoksenhausta riippumatta.

Päätös Hyväksyttiin.

- - - - -

KVALT 12.06.2023 § 47
1027/08.00.00/2022

Kaupunginhallituksen päätösehdotus

Valtuusto:

- 1) päättää, että Äänekosken kaupunki hyväksyy kuntien välisen yhteistoimintasopimuksen Jyväskylän seudun tieliikenteen toimivaltaisesta viranomaisesta liitteen mukaisesti; ja
- 2) päättää, että edellä kohdassa 1 tehty päätös täytäntöönpannaan välittömästi mahdollisesta

muutoksenhausta riippumatta.

Päätös

Hyväksyttiin.

- - - - -